

MUZEUM KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ

**DENDRITY A SAMOROSTY
FRANTIŠKA ZEDKA**

9. Září - 21. listopadu 2004

FRANTIŠEK ZEDEK

Mineralogická expozice přerovského Muzea Komenského byla v letech 1999 a 2004 obohacena o další vzácné minerály, zkameněliny, horniny a dendrity, které jsou darem pana Františka Zedka ze švýcarského města Uster, které se nachází v curyšském kantonu. Odborně Zedkovu sbírku zpracovala RNDr. Anna Pfeiferová, CSc. z Moravského zemského muzea v Brně. O tvůrci původní a základní přerovské mineralogické expozice – řediteli Středomoravských elektráren v Přerově ing. Aloisi Němcovi /1886 - 1959/ toho bylo poměrně dosti napsáno.

O Františku Zedkovi jsme se mohli dovědět pouze z regionálních či usterských závodních novin, krajských časopisů a jeho vyprávění.

František Zedek se narodil 26. srpna 1921 v Čekyni na Borošíně. Jeho otec, Augustin Zedek /30.4. 1887 – 19.5. 1960/, rodák z Lazník, byl synem domkaře Antonína Zedka. Matka Františka Zedka, Žofie /23.4. 1884 – 19. 2. 1968/, dcera Jana Plíška a Cecílie Plíškové /rozené Majerové/ pocházela z Čekyně. Otec, který se vyučil zámečnickem u Vítězů, pracoval pak u Heiniků v Přerově. Matka za svobodna byla pomocnicí v domácnosti přerovského dr. ing. Václava Rašticí. Po sňatku byla v domácnosti a v duchu desatera přikázání vychovávala dvě děti. (Sestra Františka Zedka, Marie se narodila 11. 11. 1923 již v Sobíškách.)

Z Čekyně se Zedkovi odstěhovali brzy po jeho narození do Sobíšek. Pět let obecné školy navštěvoval v Buku, kde v té době byl řídícím učitelem Karel Pospíchal. Do prvního ročníku měšťanské školy jezdil do Lipníku nad Bečvou (řed. Císař).

Zbývající třídy absolvoval v Předmostí, kde v té době byl ředitelem Josef Puchnar. Jeho vyučujícími zde byli Věra Čermáková, Bedřich Hrabal, Antonín Valenčík a Dagmar Schildbergerová. Římskokatolickému náboženství ho vyučoval P. Josef Pospíšil. Ten mu také pomohl vybrat housle u pana Justa. Výuku hry na housle navštěvoval ve Vinarech u J. Pospíšila. Začínal dvakrát, ale Kozánkovu školu na housle nikdy nedohrál. Později si vypůjčil od Viléma Školoudy z Vinar bicí soupravu. Chtěl se naučit hrát na bubny. (Tento slibný začátek přerušil v roce 1942 odjezd na nucené práce do Lipska.)

Po vychození měšťanské školy se rozhodl nastoupit jako mladý muž k firmě Baťa do Zlína. Po informaci v přerovské Baťově prodejně bylo nutné ale vykonat nejdřív zkoušku. Zde mu sdělili, že termín zkoušky mu oznámí. Mělo to být během několika týdnů.

O prázdninách odjel s kamarádem na pár dní na výlet do Beskyd. Po návratu domů měl zprávu od Baťů, že se má dostavit ke zkoušce. Protože bylo již po termínu, doporučili mu, aby se přihlásil zase následujícího roku. Nakonec se tedy rozhodl vyučit knihkupcem. Dne 16. srpna 1935 nastoupil František Zedek do učení k známému přerovskému knihkupci Rudolfu Ondráčkovi.

V průběhu učenických let navštěvoval Odbornou školu pokračovací pro živnosti obchodní v Přerově. Výuční list získal 16. srpna 1939 a stal se u Ondráčků obchodním příručím. Pan "šéf" měl velký vliv na výchovu a formování osobnosti Františka Zedka. Pocházel z Prahy a v Přerově si koupil knihkupeckou koncesi, kterou pak i převzal jeho syn Rudolf.

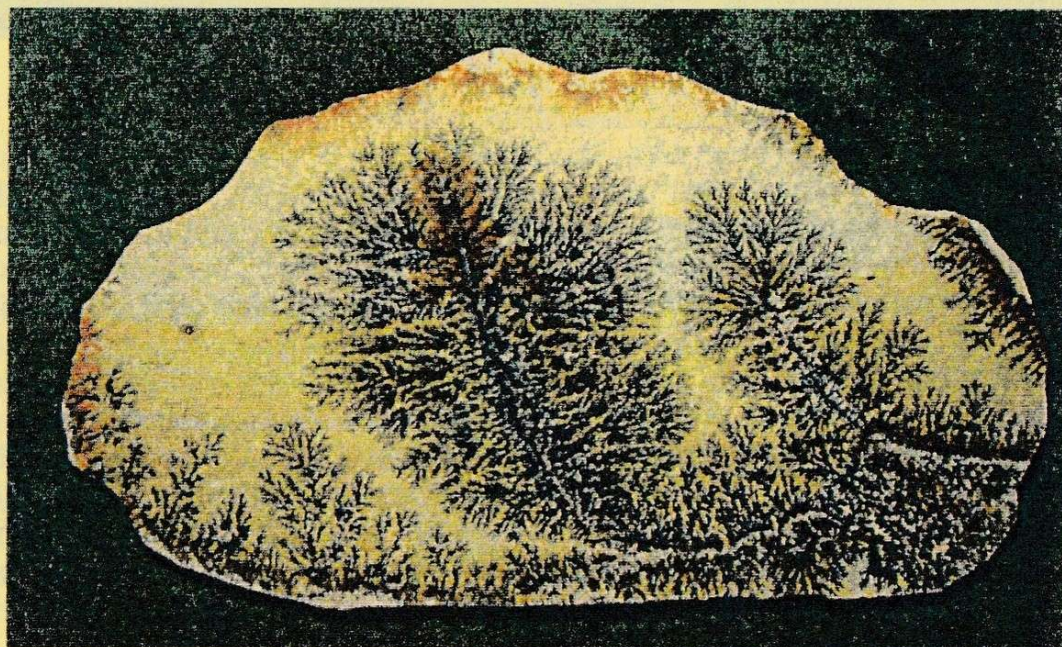

František Zedek denně dojížděl do Přerova ze Sobíšek. Pouze v zimě 1941 – 1942 bydlel v podnájmu v Mostní ulici. Ondráčkovi měli vedle knihkupectví a papírnictví také zastoupení firmy Petrof z Hradce Králové, továrny na pianina. Součástí obchodu byla také obrazová galerie prací malířů Richarda Uherka a Vlastimila Kozáka.

V přerovském Městském domě byl velký koncertní klavír a jedno menší křídlo pro orchestrální účely. Rudolf Ondráček pověřil Františka Zedka, aby se o tyto klavíry staral zvláště před koncerty. Přerov v té době byl opravdu významným kulturním střediskem. V Městském domě byly pořádány často koncerty. Dvakrát týdně zde pohostinsky vystupovalo Olomoucké divadlo, umělci z Prahy a jiných míst Československé republiky. František Zedek měl za úkol podle přání pořadatelů a umělců připravit a umístit hudební nástroje tam, kam si to přáli.

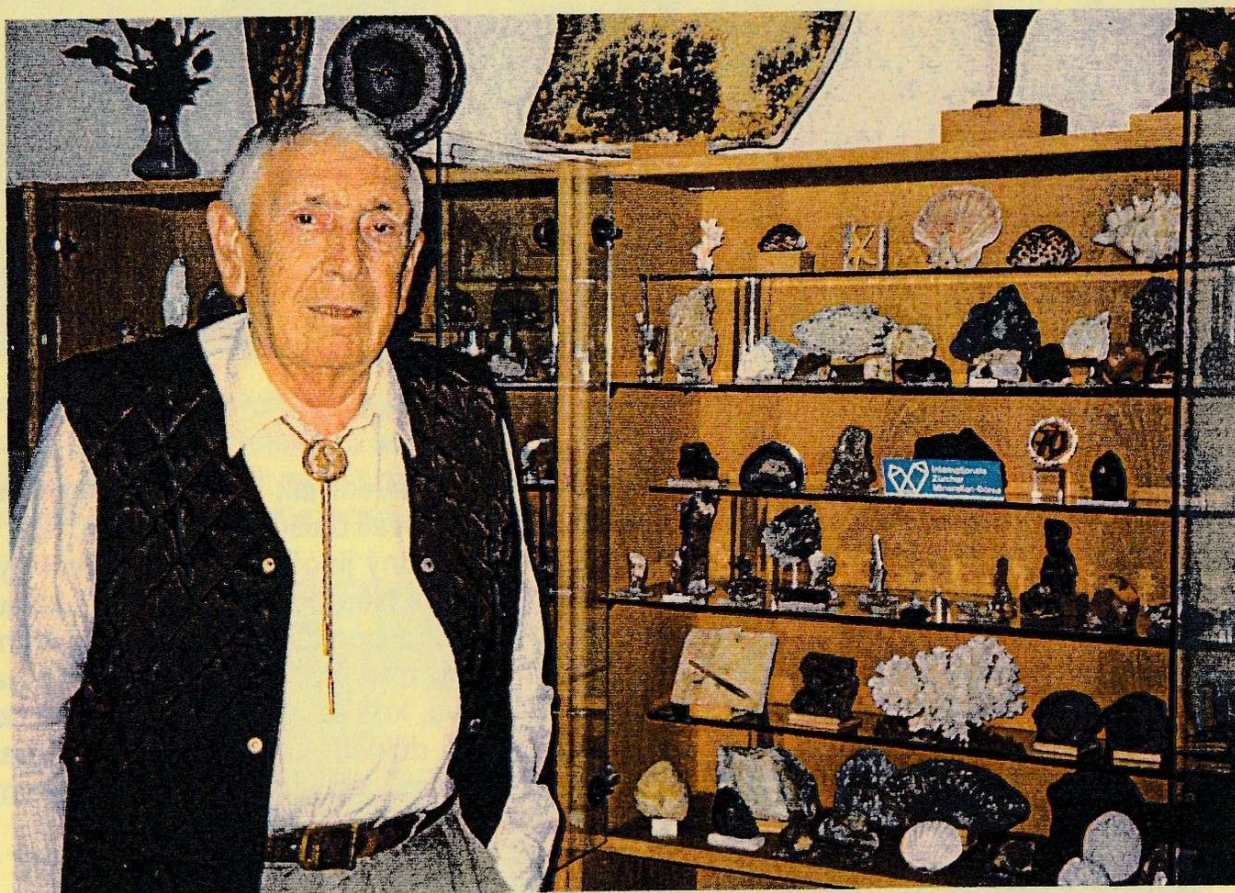
Také je odemykal a zamykal. Tak mohl sledovat všechna představení jak z hlediště, tak i ze zákulisí. Na Ondráčkovu rodinu vzpomíná s velkou úctou. Usměřovali další jeho vzdělání. V Přerově byl docela jiný život než v Sobíškách. Relativně poklidný jinošský kulturní život byl náhle přerušen v červnu 1942, kdy musel odjet na nucené práce do Německa. Pracoval v Lipsku v továrně na letadla. Vyráběli se zde trupy na letadla Junkers 52 a později Junkers 88. Totální nasazení v Lipsku skončil na podzim v roce 1944. V Rakousku totiž byla zničena továrna na křídla Junkersů a Němci ji znovu vybudovali na Moravě u Tišnova, kde je už zaučené odvezli do lágru u Předklášteří. Když František Zedek slyšel stále sílící dělostřeleckou palbu u Brna, rozhodl se na jaře 1945 ještě s jedním kamarádem utéci v noci domů. Po strastiplné cestě se jim to nakonec podařilo.

Po příchodu domů byl znovu naverbován na likvidaci skladů německé armády v Přerově. Ale to se už blížil 8. květen, kdy byli nakonec Němci na Přerovsku poraženi.

Po válce navštívil František Zedek pana Ondráčka. Hovořil s ním o jeho budoucnosti.

V obchodě ho již nemohl zaměstnat. Jako člen gremia českých knihkupců mu slíbil najít místo v Praze. Zajistil mu zaměstnání v Družstvu českých knihkupců v Praze. Tím mu otevřel docela nový svět. Protože musel absolvovat základní vojenskou službu, 21. 5. 1945 nastoupil do vojenských kasáren v Přerově, kde absolvoval výcvik v poddůstojnické škole. Spolu s dalšími pak v roce 1945 po skončení poddůstojnické školy jako svobodník cvičil nové nastoupivší vojáky v Zábřehu na Moravě, Bruntále a v Opavě – Jakteři, kde byl přidělen ke strážnímu oddílu. Domů se dostal až na jaře 1946 a odjel do hlavního města naší republiky. V Praze zastával funkci technického vedoucího Klubu přátel čtenářů poezie a měl na starost úctárnu a balírnu.

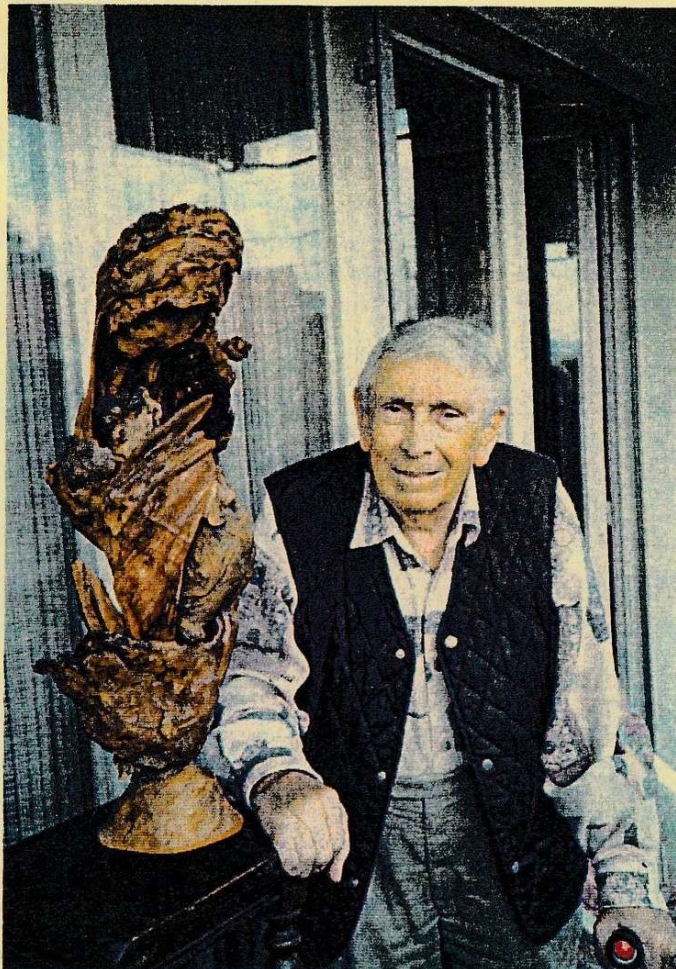
O prázdninách pomáhal organizovat pro děti spoluzaměstnanců pionýrské tábory, v zimě pak lyžařské zájezdy do podnikových chat a pobyty v horách. V zaměstnání se osobně poznal s doktorem Karlem Scheinpflugem, bratrem Olgy Scheinpflugové, manželky Karla Čapka, kterému po zapracování předal svůj rezort a přešel do zasílatelského oddělení Klubu čtenářů.

Jeho pražský pobyt je spojen se Zedkovou velkou láskou – s horolezectvím. První horolezecké pokusy se datují od srpna 1947 ve Vysokých Tatrách. Základy lezení získal v horolezeckém oddíle AZKG v Praze a od RNDr. Jiřího Malíka. K jeho kamarádům patřila celá řada známých postav v pražském, ale i československém horolezectví. Radovan Kuchař (*1928) a vynikající horolezec, fotograf Vilém Heckel (1918 – 1970), jehož život byl zakončen po kamenné lavině v roce 1970 v jihoamerických Andách pod horou Huascarán. Na tuto Heckelovu cestu mu zapůjčil František Zedek svůj nový cepín.

O vážnosti a oblibě Františka Zedka svědčí i ta skutečnost, že jeho přátelé v roce 1968 nazvali po něm i jeden převis v pražské Šárce, kde téměř dvacet roků působil jako cvičitel a správce lezeckých cest.

K dalším velkým Zedkovým koníčkům se nepochybně řadí cestování a turistika, které bezprostředně souvisí i s horolezectvím. Tak z rodné Československé republiky navštívil Německou demokratickou republiku, Jugoslávii, Itálii a Sovětský svaz - Kavkaz.

V Praze nejprve pobýval v několika podnájmech. Později žil pár let na Kampě č.10 v bytě, kde v minulosti bydlel spisovatel Rudolf Těsnohlídek. Jeho sousedem byl známý český herec Eduard Kohout. Rád vzpomínal i s ženou Ivou na Kampu. Byt později vyměnili za o něco větší v Nuslích v Nezamyslově ulici. V roce 1967 poznal "U Fleků" skupinu Švýcarů. Jednoho z nich pozval domů. Spřátelil se s ním a před odjezdem Zedkovi pozval k nim do Usteru. A tak ještě týž rok v srpnu 1968 přijeli manželé Zedkovi na dovolenou do Švýcarska. Osudný rok 1968 od základu změnil jejich poklidný život.

S manželkou Ivou měli původně jet do Itálie. To zrušili a na písemné pozvání navštívili přítele Ulricha Aelliga ve švýcarském Usteru nedaleko Curychu. Ve Švýcarsku získali Zedkovi statut politických uprchlíků. V místní usterské továrně Zellweger Uster AG dne 1. září 1968 byl František Zedek přijatý do oddělení sociálního pojištění. V podniku se vyráběla elektrotechnika. Manželka Iva pracovala na poloviční úvazek. Penzionován byl František Zedek 31. srpna 1985.

O dovolených mohli manželé Zedkovi jezdit do zemí, o kterých se jim v rodném Československu jen zdálo. Navštívili Belgii, Dánsko, Finsko, Francii, Holandsko, Island, Itálii, Kanárské ostrovy, Luxembursko, Německo, Norsko, Rakousko, Řecko, Skotsko, Španělsko, Švédsko, Turecko, Velkou Británii a Wales. Na těchto cestách si všímal František Zedek nejen krás přírody a výtvorů lidských rukou, ale i minerálů a hornin. Z těch pak doma brousil a vyráběl ozdobné upomínkové předměty.

Jako první zarámoval dendrity, které získával v německém Solenhofenu. Tak vznikly pozoruhodné zimní krajiny, jezera, mořské útesy a bažiny, které vytvořila příroda.

Mnohé minerály a horniny také prodával a vyměňoval na nejrůznějších burzách ve Švýcarsku. Dovedl o nich s odbornou erudicí poutavě vyprávět. Sám jsem to poznal v roce 1999, když jsem v Usteru přebíral pro přerovské Muzeum Komenského jeho dar a vyhotovoval předávací protokoly

Vedle úprav minerálů a hornin věnoval se František Zedek také tvorbě dřevěných plastik. Soustředil se zvláště na úpravy samorostů, které našel ve volné přírodě či ve stržích a vodě švýcarských řek a jezer. V rozhovoru s Petrou Uvírovou v Hanáckém a středomoravském DNU František Zedek řekl: „Baví mě oživovat dřevo a vidět v surovém neopracovaném materiálu kus života. Tak jako jsou sto dvacet miliónů let staré dendrity hotovým uměleckým dílem, o dřevu platí totéž. Umění je jen v tom, rozpoznat jakýmsi "druhým okem" ve dřevu živou bytost, pohyb. Dřevěné plastiky vznikají zachycením výrazu toho, co už příroda dávno stvořila“.

K této činnosti se František Zedek dostal náhodou ve Wallisu, kde byl s manželkou na dovolené. Při jídlu uprostřed přírody si všiml několika dřev a kořenů, které ho natolik zaujaly, že za pomoci nože z nich vytvořil ptáka. Zbytek dovolené věnoval pak již jen sbírání materiálů pro další plastiky, které si odvezl domů. Ty uložil ve sklepě a nechal „dozrát“. Pak z nich vytvořil figurky svatých, nejrůznější živočichy (ptáky, ještěrku, berana, býka), svícny a neobvyklé abstraktní plastiky. Desítky jeho výtvorů zdobí dnes domácnosti nejen v jeho rodné zemi, ale zvláště ve Švýcarsku a i Francii.

Skromný František Zedek se nepovažuje za umělce, jak ho někteří nazývají, ale za upravovatele a oživovatele přírody, která vytvořila sama polotovar. „Potom stačí pouhý doplněk a dřevo „obživne“... Často se stává, že po opracování vznikne na materiálu zajímavá kresba, kterou potom musím oproti původním záměrům zcela respektovat...“

řekl v jednom rozhovoru s redaktorem Jiřím Čejkou v Evropských listech z 16. srpna 1976.

Po listopadové revoluci vždy od roku 1990 až do roku 2000 jezdil pravidelně do rodné země a také navštěvoval Přerov a Sobišky. Svým sobišským krajanům věnoval do kaple samorost – Černou Madonu s Ježíškem. Muzeum Komenského pak obdaroval třístadeseti minerály, horninami, zkamenělinami, dendrity a samorosty. Cenné byly knihy a fotografie Viléma Heckela i další odborná a beletristická literatura.

Za hojné účasti veřejnosti zúčastnil se v rámci Dne otevřených dveří 8. května 2000 i otevření jeho části v mineralogické expozici přerovského muzea.

Po návratu do Usteru utrpěl při dopravní nehodě vážné zranění a téměř rok se léčil ve švýcarských rehabilitačních ústavech a nemocnicích Davosu. Pak se přidaly další nemoci a tak dnes vše sleduje z pojízdného křesla a se známými a přáteli je v čilém telefonickém styku.

V květnu letošního roku jsem ho navštívil a převzal od něho vzácný dar pro přerovské muzeum: devatenáct zarámovaných dendritů, samorosty a další exponáty, které jsou na výstavě. Při této příležitosti vzpomenu na poslední návštěvu rodné země a vyslovil toto vyznání:

“Rád bych se tam ještě znovu podíval a navštívil ty moje spolužáky a známé, ty, které jsem tehdy nestihl navštívit. Všechny srdečně pozdravuji a přeji jim hodně zdraví a úspěchů! Ať se mezi sebou nehádají a žijí a pracují podle hesla” Pracuj každý s chutí usilovnou, cesty mohou být rozličné, jenom vůli mějme všichni rovnou”! “

PhDr. František Hýbl

Dendrity a samorosty Františka Zedka
Výstavní sál "za pokladnou"

Text PhDr. František Hýbl
Grafická úprava Stanislav Hledík
Fotografie Jitka Hanáková, Kristina Glacová
Vydalo Muzeum Komenského v Přerově 2004